

Rozhovor Prof. Mojmír Svoboda

Kateřina Skalická

Psychologický ústav FF MU, Brno

katerinaeditskalicka@gmail.com

Profesor Mojmír Svoboda z Filozofické fakulty je klinickým psychologem, který se dlouhodobě věnuje psychodiagnostice a hypnóze. Pokud Vás tato témata zajímají můžete se o nich dočíst více v následujícím rozhovoru.

Klíčová slova: psychodiagnostika, klinická psychologie, hypnóza, profesor MU

1. Původně jste vystudoval matematiku a fyziku. Jaká byla Vaše cesta k tak odlišnému oboru, jako je psychologie?

V době, kdy jsem maturoval, nebylo jednoduché dostat se na filozofickou fakultu z politických důvodů. Protože jsem nepocházel z takových poměrů, aby mě přijali, jediná varianta, jak se zapsat na vysokou školu, byla matematika a fyzika. Proto jsem zvolil tuto možnost a matematiku s fyzikou dostudoval a chvíli se tím i živil. Jakmile to ale bylo možné, začal jsem studovat psychologii a tím jsem dospěl k tomu, co jsem chtěl dělat vždycky.

2. Jste klinickým psychologem a na filozofické fakultě dlouhodobě vyučujete psychodiagnostiku. Jaké jsou její zásady? Kdo je kompetentní diagnostikovat duševní poruchy?

Kompetentní jsou opravdu jen vystudovaní psychologové na magisterské úrovni a výše. Psychiatři nedělají diagnostiku psychologickou, ale zabývají se svou diagnostikou psychiatrickou, k čemuž používají MKN 10 nebo DSM 5, což jsou systémy, které pomáhají klasifikovat duševní choroby. Psychologové používají své psychodiagnostické metody. V minulém režimu byla psychodiagnostika ne tolik žádaným oborem. Proto byl velký

nedostatek metod, které jsme si opatřovali nejrůznějším způsobem. Pokaždé, když se podařilo dovést něco z ciziny, museli jsme si to sami přeložit. Situace je dnes už naprosto odlišná. Zcela oficiálně existují vydavatelství, která vydávají psychodiagnostické metody se všemi náležitostmi, co mají mít. To znamená s psychometrickými kritérii, spočítanou validitou, reliabilitou, normalizací a tak dále.

3. V současné době jsou populární projektivní metody testování. Mohl byste zmínit jejich pozitiva, ale hlavně případná rizika?

Psychologické metody jsou vůbec zpopularizované až moc. Svým způsobem by jim svědčilo, kdyby byly v uvozovkách “utajené”. V situaci, kdy o nich laická veřejnost víc ví, klesá jejich schopnost přesně diagnostikovat a jemně rozlišovat. Projektivní metody mají tu výhodu, že jsou daleko obtížnější, hůře explanovatelné a laik se je nemůže snadno naučit a zneužít je. Druhá stránka věci je ta, že psychologové, kteří s nimi chtějí pracovat, se je musí pracně učit. Což trvá poměrně dlouho. Nicméně námaha, kterou tomu věnují, je odměněna ziskem metod, které jsou pro jejich práci daleko cennější.

Na internetu se můžete dočíst návody, jak se chovat u výběrového řízení, například i konkrétní doporučení jako: “Nikdy neříkejte na tento flek, že je to indián, ale řekněte, že je to květina.”. To je klasická ukázka toho, jak jsou metody zneužívány. Ovšem jejich obtížnost je v podstatě pojistkou, že se nedají snadno naučit a využít toho, že si někdo přečte půl stránky na internetu. Myslím, že po této stránce nebezpečí nehrozí. V případě, že je u konkurzu vzdělaný psycholog, tak toto dokáže odlišit od reality.

4. V 60. letech jste spolupracoval s profesorem Kratochvílem, který se věnoval výzkumu neurotických poruch. Jako prostředek k abreakci využíval LSD. V čem spočíval přínos využití drog v psychologii?

S profesorem Kratochvílem jsem spolupracoval, když jsme oba působili jako psychologové v Psychiatrické nemocnici Kroměříž. Tam jsme v rámci psychoterapie dělali všechny možné postupy, včetně diethylamidu kyseliny lysergové, který tehdy ovšem byl zcela legálním a legitimním psychoterapeutickým prostředkem, vyráběným ve farmaceutické továrně Galena u Opavy. Pracovali jsme s tím jako jedno ze tří pracovišť v celé republice. Jednou z nich bylo psychiatrické zařízení Sadská, kde byl primář Hausner, který byl “apoštolem” tady tohoto výzkumu, dále pražská klinika a Kroměříž. V podstatě šlo o to, že po

požití LSD nastalo odbrždění u indikovaných pacientů. S materiálem, který jsme takto získali, jsme mohli dál pracovat. Problém nastal po několika letech, kdy se zjistilo, že po aplikaci LSD u žen v prvním trimestru gravidity se mohl narodit malformovaný plod. V tom momentě byla látka postavena mimo zákon a víceméně je mimo zákon dodnes. Pokud dnes mluví někdo o tom, že užívá LSD, tak je to kriminální zneužití.

5. Mnoho Vašich článků a výzkumů bylo věnováno hypnóze. Mohl byste prosím přiblížit její průběh, na jakém je založená principu?

Nejsem si jistý, jestli do populárního článku mám povídat takové věci. Hypnózu vyučuji celý semestr. Kurz absolvují studenti až ke konci studia.

Je to metoda lege artis, jako každá jiná metoda v psychoterapii. Známa je již tisíce let a stejně jako ostatní metody byla využívána pozitivně, nebo také zneužívána. Již od roku 1972 pořádá psychiatrická nemocnice týdenní kurzy hypnózy, které trvají dodnes a absolvují je lékaři a psychologové, nikoliv lidé jiných disciplín. Vycházíme z toho, že je to metoda, která potřebuje být vyučována a je důležité, aby lidé uměli po všech stránkách zvážit postup, výhody, nevýhody a rizika. Nerad bych o tom víc mluvil k laikům, což jsou například i začínající studenti psychologie.

6. Jaké je spektrum jejího využití? Má své uplatnění i mimo psychologii?

Je to terapeutická metoda stejně tak, jako je metodou behaviorální nácvik, autogenní trénink či cokoliv jiného v terapii. Jakékoliv použití mimo považuji za něco nestandardního, s čím nemohu souhlasit. To, že se někdy hypnóza objevuje v estrádách nebo v kině, to je věc druhá. Oheň se dá využít a zneužít.

Ano, je možné využití ve stomatologii, ale to považuji za terapii. Dokonce jsem zorganizoval kurzy pro stomatology, abych je naučil hypnotizovat a oni používali hypnózu ke zmírnění tenze u svých pacientů. Samozřejmě se tato metoda dá využít i jinde, ale to už nechci rozvádět. V Kratochvílově učebnici se dočteme o jejím využití i v jiných medicínských disciplínách, například v neurologii, v chirurgii apod.

7. Existuje nějaká kontraindikace pro použití této metody? Jsou nějaké případy, kdy hypnóza použít nejde?

Laici si představují, že hypnotizovat může pouze někdo, kdo je svým způsobem démonickou osobností. Ovšem hypnotizovat může stejně dobře malá blondýnka, námořník z

ponorky nebo psychiatr. Je to spíše než osobností hypnotizéra záležitostí charakteristik hypnotizované osoby. Buď někdo je, nebo není hypnabilní. Hypnotizéra učíme jen techniku, ale jeho osobnostní charakteristiky mohou být naprosto různé.

8. Přes 10 let jste byl vedoucím Katedry psychologie FF MU, co vnímáte ve výuce psychologie jako zásadní?

Aby výuka nespočívala pouze v teorii. Aby si studenti mohli odnést i něco, co budou moci využít. Nemyslím tím postavit na piedestal praxi, ale mít obě tyto složky v rovnováze. Když student absolvuje, je to, jako když získáte řidičský průkaz. Můžete řídit, ale já bych s vámi nerad jezdil, pokud nebudete mít určitou praxi. Totéž se týká této, ale i jiných profesí. Samozřejmě nelze zařídít, abyste ze školy vycházel jako zkušený šofér, ale alespoň nějaká zkušenost s praxí by tam být měla. Naše katedra byla známa po celé republice tím, že měla nejlépe vybudovaný systém praxí a stáží. Studenti během pěti roků museli absolvovat okolo šesti měsíčních praxí v různých oblastech. Dnes už to úplně takto nefunguje, zejména díky finančním podmínkám.

9. Přípravují katedry psychologie své studenty dostatečně na výkon povolání?

Každá škola to dělá trochu jinak, ale určité věci jsou společné. V roce 1989 odešli z vedoucích funkcí ti, kteří tam byli dosazeni pouze z politických důvodů. V témže roce jsme se sešli s vedením několika univerzit, od Prahy až po Košice. Společně jsme se shodli asi na osmnácti disciplínách, „bez kterých to nejde“. Předměty, které člověk musí splnit, aby mohl odpromovat a diplomy byly srovnatelné alespoň v rámci tehdejšího Československa.

Je pochopitelné, že každá fakulta se trochu liší. My třeba nemáme specialistu na dopravní psychologii, ale například v Olomouci to učí dobře. To je diverzita univerzit a tak to má být.

10. Jsou nějaké dané předpoklady, které by měl uchazeč o studium mít?

Intelligence, tvořivost, smysl pro humor.